

25.2.2026

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

Viite: Lausuntopyyntö 25.2.2026, K 20/2025 vp

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta. OAJ pitää myönteisenä, että kertomus annetaan vaalikausittain ja että siinä tarkastellaan kielellisten oikeuksien toteutumista laaja-alaisesti koskien sekä kansalliskieliä että saamen kieliä, romanikieltä ja viittomakieliä. Kielelliset oikeudet ovat keskeinen osa sivistysperustaa ja perustuslain turvaamaa yhdenvertaisuutta, joka toteutuu vain, jos varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa on saatavilla pätevät opettajat ja laadukkaat oppimateriaalit kaikilla opetettavilla kielillä.

Kelpoisten opettajien saatavuus ja opettajankoulutus

OAJ muistuttaa, että kielellisten oikeuksien toteutuminen on mahdollista vain, jos varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella on riittävästi kelpoisia opettajia. Tämä koskee niin kansalliskieliä kuin vähemmistökieliä.

Kertomus osoittaa, että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa jopa 22 prosenttia opettajista on epäpäteviä, ja pääkaupunkiseudulla osuus on yli kolmannes.

Ruotsinkielisessä ammatillisessa koulutuksessa pätevien opettajien puute on merkittävä ja koulutustarjonta kapea. Viittomakielisiä opettajia, erityisesti suomenruotsalaisia, ei ole käytännössä lainkaan. Romanikielen ja saamen kielten opettajista on krooninen pula, eikä koulutusjärjestelmä tuota riittävää määrää uusia opettajia.

Nykytilanne vaarantaa oppilaiden yhdenvertaisen oikeuden saada opetusta, joka perustuu opettajien ammattitaitoon ja pedagogiseen kelpoisuuteen.

OAJ pitää tärkeänä, että opetusalan veto- ja pitovoimasta pidetään huolta, opettajia koulutetaan riittävä määrä ja heillä on oikeus säännölliseen laadukkaaseen täydennyskoulutukseen sekä kelpoisuuksien täydentämiseen.

Lisäksi esitämme, että perusopetuksen tuntijako uudistetaan ja osana uudistusta jatketaan perusopetuksen vähimmäistuntimäärän kasvattamista oppimistulosten vahvistamiseksi vähintään kolmella vuosiviikkotunnilla nykyisestä. Suomessa oppituntimäärä on erittäin pieni verrattuna muihin maihin.

25.2.2026

Vähemmistökielten opetus vaarassa

Kertomus nostaa esiin vakavia puutteita vähemmistökielten - viittomakielen, romanikielen ja saamen kielten - opetuksessa.

Kertomuksen mukaan lainsäädäntö on edelleen ristiriidassa viittomakielilain ja YK:n vammaissopimuksen kanssa, pääministeri Orpon hallitusohjelmassa luvatut toimet eivät ole edenneet, päteviä viittomakielisiä opettajia on liian vähän, ja suomenruotsalaisia viittomakielisiä opettajia ei ole lainkaan.

Oppimateriaaleista on akuutti pula – esimerkiksi oppiaineen viittomakieli ja kirjallisuus opetukseen ei ole yhtään oppikirjaa, tulkkausohjeistuksen toteutus vaihtelee alueittain, mikä aiheuttaa eriarvoisuutta.

OAJ korostaa, että viittomakieli on oma kieli, ei kommunikaation apuväline, ja sen asema tulee turvata varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.

Romanikielen opetusta ei voida tällä hetkellä toteuttaa suunnitellusti, koska rahoitusta ja opettajia ei ole riittävästi. Tämä vaarantaa romanikielen elvytyksen ja lasten oikeuden opetukseen omalla kielellään.

Kertomuksen mukaan päteviä saamen kielten opettajia puuttuu laajalti, oppimateriaalien saatavuudessa on vakavia puutteita, kielipesätoiminnan rahoitus on epävarma.

Euroopan neuvoston ministerikomitea on edellyttänyt Suomen lisäävän vähemmistökielistä opetusta ja tuottavan korkealaatuisia oppimateriaaleja. OAJ katsoo, että nämä suositukset tulee toimeenpanna kiireellisesti. Koska tällaisten materiaalien tuotanto ei yleensä onnistu kaupallisin perustein vähäisen menekin vuoksi, on Opetushallituksen edellytyksistä näiden tarjoamiseen huolehdittava.

Englannin kielen ylivaltaa murentaa kielivaroja

Kertomuksen mukaan englannin kielen ylivallan vaikutukset ovat merkittäviä yhteiskunnassa ja kouluissa. OAJ jakaa huolen siitä, että englannin käyttö korvaa monissa tilanteissa suomen kielen, englanti ohittaa muut vieraat kielet erityisesti perusopetuksen ja toisen asteen valinnoissa ja monikielisen Suomen kielistrategiaa ei ole vielä valmisteltu.

OAJ vaatii, että opetussuunnitelmien ja koulutuksen ohjausjärjestelmän vahvistamista siten, että muut vieraat kielet kuin englanti säilyvät todellisina vaihtoehtoina.

Uudistettavassa tuntijaossa tulee säätää, että opetuksen järjestäjän on tarjottava A-kielenä myös muuta vierasta kieltä kuin englantia. Kielivalikoimassa tarjottu opetus on järjestettävä, mikäli kahdeksan (8) opetuksen järjestäjän oppilasta valitsee asianomaisen kielen. Opetus voidaan järjestää tarvittaessa nykyllä lainsäädännön mukaisesti etäyhteyksiä hyödyntäen koulujen ja opetuksen järjestäjien yhteistyöllä.

25.2.2026

Suomen kielen luku- ja kirjoitustaito on taattava kaikille peruskoulunsa päättävälle. Tätä varten on arviointikriteereitä kokonaisuutenaan ja vähimmäisosaamisen osalta täsmennettävä sekä tuen resursointia vahvistettava, jotta voidaan varmistaa, että jokainen saavuttaa vaaditun luku- ja kirjoitustaidon.

Ruotsin kielen osaaminen heikentyy – vaikutukset kansalliskielten toteutumiseen

Kertomuksessa todetaan, että suomenkielisten ruotsin taito on heikentynyt pitkällä aikavälillä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on korostanut, että ruotsinkielisen vähemmistön oikeudet toteutuvat vain, jos suomenkielinen enemmistö osaa ruotsia riittävästi.

OAJ katsoo, että ruotsin kielen opetuksen laatu ja tuntimäärät on turvattava kaikilla koulutusasteilla, kielivalinnat varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa tulee varmistaa yhdenvertaisesti koko maassa, ruotsinkielisten alueiden opettajapula on ratkaistava pitkäjänteisesti opettajankoulutusta lisäämällä.

S2-opetus, perusopetukseen valmistava opetus ja monikielisyys

Kertomuksen mukaan S2-opetusta ei järjestetä varhaiskasvatuksessa kaikille sitä tarvitseville, ja resurssipula on ilmeinen. OAJ katsoo, että S2-opetuksesta on tehtävä subjektiivinen oikeus varhaiskasvatuksesta alkaen toisen asteen loppuun. Opetusta on oltava tarjolla alkeistasosta vaativiin taitotasoihin, monikielisiä pedagogisia käytänteitä on edistettävä, mutta ei englannin kustannuksella suomen roolia heikentäen.

OAJ kantaa huolta perusopetukseen valmistavan opetuksen moninaisista käytänteistä, koska lainsäädäntö on löyhä, ja esimerkiksi valmistavan opetuksen opettajilta puuttuu kelpoisuusvaatimus. Lisäksi oppilaiden oman äidinkielen opetusta tulisi vahvistaa aiempaa enemmän.

Kotoutumiskoulutus sekä luku- ja kirjoitustaidon koulutus ovat jatkossakin säilytettävä kansanopistojen, kansalaisopistojen ja ammatillisen- ja aikuiskoulutuksen järjestämänä koulutuksena eli ei siten kuten parhaillaan valmistelukierroksella oleva hallituksen esitysluonnos kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi ehdottaa.

Kieltenopiskelu toisella asteella

Kertomuksessa esiin nostettu huoli kielitaidon heikkenemisestä on aiheellinen. On kuitenkin tärkeää todeta, että kehitys ei ole sattumanvaraista, vaan osa syy on poliittisissa päätöksissä ja koulutukseen kohdistuneissa rahoitusleikkauksissa.

Viime vuosien säästötoimet ovat johtaneet ryhmäkokojen kasvuun, opetuksen resurssien niukkenemiseen ja siihen, että mahdollisuudet perustaa opetusryhmiä eri kielissä ovat kaventuneet. Tämä heikentää opetuksen laatua ja yksilöllisen tuen toteutumista, mikä näkyy väistämättä oppimistuloksissa ja kielitaidon kehityksessä.

25.2.2026

Erityisen ongelmallista on ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen välinen epätasa-arvo kieltenopetuksessa. Ammatillisessa koulutuksessa oppivelvollisten saama kieltenopetus ei ole yhdenvertaisella tasolla lukio-opiskelijoiden kanssa, vaikka molemmat koulutusmuodot tuottavat jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluihin. Tämä asettaa ammatillisen koulutuksen opiskelijat eriarvoiseen asemaan jatko-opintojen, työelämän ja yhteiskunnallisen osallisuuden näkökulmasta.

OAJ pitää välttämättömänä, että ammatillisessa koulutuksessa opetustuntimäärän arvioinnin lähtökohdaksi nostetaan nykyisestä 12 tunnista osaamispistettä kohden vähintään 18 tuntiin.

Kielitaidon vahvistaminen ei ole irrallinen lisä, vaan perusedellytys ammatillisen osaamisen kehittymiselle, työelämässä pärjäämiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Kotimaisten kielten keskuksen suomen kielen lautakunnan esiin nostama huoli yhteisten tutkinnon osien, erityisesti kielen ja viestinnän opintojen, jatkuvasta vähentämisestä on vakava ja vaatii pikaisia korjaavia toimia.

Kertomuksessa esiin tuodut tiedot suomi tai ruotsi toisena kielenä -tuen tarpeesta ammatillisessa koulutuksessa korostavat entisestään resurssien riittämättömyyttä. Kun jopa valtaosa koulutuksen järjestäjistä raportoi S2- ja R2-tuen tarpeesta, ei ole kestävää, että opetustuntimääriä ja lähiopetusta samanaikaisesti vähennetään.

Lisäksi kielipoliittisesti merkittävänä kysymyksenä on englanninkielisen lukiokoulutuksen laajentaminen. Kotimaisten kielten keskuksen huoli siitä, että englanninkielinen koulutus voi heikentää kansalliskielten oppimismahdollisuuksia ja viedä niille kohdennettuja resursseja, on otettava vakavasti. Kansalliskielten osaaminen on keskeinen osa yhteiskunnallista osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja demokratiaa.

OAJ korostaa, että kielitaidon vahvistaminen edellyttää johdonmukaista koulutuspolitiikkaa, riittävää rahoitusta ja koulutusmuotojen välistä yhdenvertaisuutta. Ilman näitä edellytyksiä kielikertomuksessa kuvatut ongelmat syvenevät edelleen, eikä asetettuja kieli- ja koulutuspoliittisia tavoitteita saavuteta.

Korkeakoulut

OAJ muistuttaa, että yliopisto- ja ammattikorkeakoululainsäädäntö turvaa suomen ja ruotsin aseman opetus- ja tutkintokielinä, eikä englannin käytön laajentaminen saa johtaa tilanteeseen, jossa lakisääteiset kielet tosiasiallisesti syrjäytyvät. Kielikertomuksessa esiin tuotu apulaisoikeuskanslerin ratkaisu Aalto-yliopiston kielellisistä linjauksista osoittaa, että tämä raja on jo ylitetty. Ratkaisu vahvistaa sen periaatteen, jota OAJ on johdonmukaisesti korostanut: opiskelijoilla on oltava todellinen ja käytännössä toteutuva mahdollisuus suorittaa tutkintonsa pääosin kansalliskielillä.

Korkeakoulujen englanninkielistymistä on usein perusteltu kansainvälisyydellä, tutkimuksen globalisaatiolla ja kansainvälisten opiskelijoiden ja henkilöstön määrän

25.2.2026

kasvulla. OAJ katsoo, että nämä tavoitteet ovat sinänsä perusteltuja, mutta niitä ei voida toteuttaa kansalliskielten kustannuksella.

OAJ korostaa, että kielipolitiikka on myös työelämä- ja henkilöstökysymys, eikä sitä voida tarkastella vain opiskelijoiden näkökulmasta.

Ruotsinkielisen korkeakoulutuksen osalta OAJ pitää erityisen tärkeänä, että koulutustarjonnan riittävyys ja laatu turvataan valtakunnallisesti.

OAJ katsoo, että korkeakoulujen kielipolitiikassa on siirryttävä sanoista tekoihin. Monikielisyyden lisääminen edellyttää resursseja, selkeitä linjauksia ja seuranta. Kansalliskielten asemaa ei turvata pelkillä periaatekirjauksilla, jos opetuksen, ohjauksen ja arvioinnin arjessa valinnat johtavat toiseen suuntaan.

OAJ painottaa, että korkeakoulujen kielipolitiikka on erottamaton osa koulutuksen yhdenvertaisuutta, sivistystä ja demokratiaa. Valtion vastuulla on huolehtia siitä, että korkeakoulut pystyvät toteuttamaan lakisääteistä tehtäväänsä myös kielellisesti kestäväällä tavalla.

Digitaalinen saavutettavuus

Digitalisaatio avaa mahdollisuuksia kielelliselle saavutettavuudelle, mutta voi myös vaikeuttaa edelleen kielellistä yhdenvertaisuutta. OAJ korostaa, että kaikkien oppimateriaalien ja digipalvelujen tulee olla kielellisesti saavutettavia, selkokieliisyys ja vähemmistökielten saatavuus on varmistettava, Opetushallituksen ja hyvinvointialueiden tulee tiivistää yhteistyötä tukipalvelujen kielellisen saavutettavuuden varmistamiseksi.

Lopuksi

Kielelliset oikeudet ovat keskeinen osa lasten ja nuorten sivistyksellisiä oikeuksia. OAJ korostaa, että niiden toteutuminen edellyttää pitkäjänteistä poliittista sitoutumista, riittäviä resursseja ja opettajankoulutuksen (ml. täydennyskoulutus) vahvistamista kaikilla koulutusasteilla. Vain näin voidaan turvata yhdenvertainen, laadukas ja monikielinen koulutus Suomessa.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Pauliina Viitamies
johtava erityisasiantuntija